

Warszawa, dnia 15 października 2026 r.

Stały Komitet Rady Ministrów
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
Al. Ujazdowskie 1/3, 00-583 Warszawa

Dotyczy: Stanowisko wobec propozycji MSWiA dodania § 1a do art. 264a Kodeksu karnego (uwagi MSWiA do projektu nr [UD425](#) z dnia 9 października 2026 r.)

Szanowni Państwo,

w imieniu niżej podpisanych organizacji pozarządowych oraz samorządów zawodowych przekazujemy negatywną opinię wobec propozycji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, zakładającej nowelizację artykułu 264a Kodeksu karnego poprzez dodanie § 1a.

Inicjatywa ta stanowi nieuzasadnione zaostrenie odpowiedzialności karnej. Obecne brzmienie § 1 rzeczonego artykułu penalizuje ułatwianie nielegalnego pobytu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, przewidując karę pozbawienia wolności od trzech miesięcy do pięciu lat. § 2 dopuszcza nadzwyczajne złagodzenie kary w sytuacji braku korzyści majątkowej. Proponowany § 1a wprowadza odrębny typ przestępstwa zagrożony karą do trzech lat pozbawienia wolności, całkowicie eliminując znamię działania dla zysku. Zabieg ten doprowadzi do kryminalizacji form wsparcia świadczonych pro publico bono, utrudniając funkcjonowanie kluczowych sektorów państwa i społeczeństwa obywatelskiego.

Rozwiązanie to narusza wiążące Polskę standardy międzynarodowe. Zgodnie z Protokołem przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną, kryminalizacja ułatwiania nielegalnego pobytu musi być bezwzględnie powiązana z uzyskaniem korzyści materialnej. Fundamentalne znaczenie tego wymogu zostało wyłożone w wytycznych Komisji Europejskiej (2020/C 323/01)^[1]. Dokument ten wprost wskazuje, że element zysku stanowi niezbędną gwarancję prawną służącą wyłączeniu z zakresu prawa karnego działań humanitarnych. Stanowisko to podziela Komisarz Praw Człowieka Rady Europy, wzywając państwa członkowskie do uwzględniania motywu korzyści w przepisach antymigracyjnych^[2]. Odejście od tego standardu stanowi zlekceważenie Deklaracji Narodów Zjednoczonych o obrońcach praw człowieka, nakładającej na organy państwowe obowiązek ochrony podmiotów wspierających przestrzeganie praw podstawowych^[3].

Penalizacja niesienia pomocy osobom w sytuacji zagrożenia pozostaje ponadto w kolizji z artykułami 30 i 38 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, gwarantującymi ochronę godności i życia człowieka.

Skutek proponowanej regulacji i jej zastosowanie, wbrew twierdzeniom projektodawcy, nie będzie odnosił się jedynie do osób, które są bezpośrednio zaangażowane w popełnianie przestępstw związanych z nielegalną migracją. Redakcja proponowanego przepisu, wskazuje bowiem, że czyn z art. 264a § 1a ma mieć charakter przestępstwa powszechnego, które może popełnić każdy. Poniżej przedstawiamy możliwe do przewidzenia sytuacje, w których możliwe będzie zastosowanie projektowanej regulacji.

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na możliwość penalizacji zachowań w obszarze ochrony zdrowia. Personel medyczny udzielający świadczeń pacjentowi bez ważnych dokumentów pobytowych narazi się na odpowiedzialność karną. Obowiązek niesienia pomocy lekarskiej, ułatwiającej cudzoziemcowi przetrwanie w kraju, zostanie postawiony w kolizji z przepisami prawa karnego.

Nowa propozycja wpłynie negatywnie na działalność adwokatów i radców prawnych. Przedstawiciele samorządów prawniczych, świadcząc pomoc prawną w zakresie poradnictwa lub podejmując się reprezentacji cudzoziemca o nieuregulowanym statusie w postępowaniach administracyjnych lub sądowych, mogą zostać oskarżeni o ułatwianie lub umożliwianie takiej osobie pozostania na terytorium państwa w czasie trwania procedur. Rutynowe czynności zawodowe polegające na świadczeniu profesjonalnej pomocy prawnej wypełnią znamiona przestępstwa.

Oddzielnego podkreślenia wymaga paraliż funkcjonowania punktów nieodpłatnej pomocy prawnej oraz poradnictwa obywatelskiego dla cudzoziemców. Osoby udzielające tam wsparcia, w tym doradcy i pracownicy organizacji społecznych, pomagają w sporządzaniu podstawowych pism czy informują o dostępnych ścieżkach legalizacji pobytu. Świadczenie tego rodzaju bezpłatnego poradnictwa może zostać zakwalifikowane przez organy ścigania jako ułatwianie nielegalnego przebywania w Polsce.

Zagrożone zostaną podmioty świadczące pomoc społeczną. Udostępnienie miejsca w noclegowni lub wydanie odzieży osobie w kryzysie bezdomności pozbawionej legalnego statusu może zostać potraktowane przez organy ścigania jako ułatwianie jej przebywania w kraju.

Analogiczne konsekwencje dotkną placówki zajmujące się dziećmi. Prowadzenie zajęć edukacyjnych czy udzielanie wsparcia psychologicznego małoletnim cudzoziemcom o nieuregulowanym statusie stanie się czynem karalnym.

Niebezpieczne skutki propozycja wywoła w obszarze zwalczania handlu ludźmi. Organizacje wspierające ofiary tego procederu przyjmują do ośrodków interwencyjnych osoby pozbawione dokumentów tożsamości. Legalizacja pobytu ofiar następuje najczęściej w momencie oficjalnego zgłoszenia przestępstwa organom ścigania, co zajmuje zazwyczaj około tygodnia od momentu zgłoszenia się ofiar handlu ludźmi. Zapewnienie im bezpiecznego schronienia na wcześniejszym etapie, niezbędnym do podjęcia decyzji o zeznawaniu, stanowić będzie przestępstwo.

Regulacja ta może objąć także przedsiębiorców. Pracodawcy zatrudniający cudzoziemców będą narażeni na konsekwencje prawnokarne wynikające z uchybień administracyjnych. Błędy w procesie weryfikacji legalności pobytu pracownika skutkować będą odpowiedzialnością za przestępstwo, rozszerzając dotychczasową odpowiedzialność za wykroczenia przewidzianą w ustawie o warunkach dopuszczalności powierzania pracy cudzoziemcom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Jak więc wskazano powyżej, zakres przedmiotowy i podmiotowy proponowanej regulacji wykracza daleko poza osoby i czyny bezpośrednio związane z popełnianiem przestępstw przeciwko nielegalnej migracji. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji proponuje nie tylko karanie pomocy humanitarnej, w postaci przekazania odzieży, pożywienia, napojów, ale również wszelkie formy pomocy świadczone cudzoziemcom na terenie całego kraju.

Należy również odnieść się do projektowanych zmian art. 264 Kodeksu karnego poprzez dodatkowo w nim § 3a-3c wprowadzających nowe typy kwalifikowane przestępstwa organizowania nielegalnego przekraczania granicy. Rozwiązania te stanowią przejaw nadmiaru legislacyjnego i naruszają konstytucyjną zasadę proporcjonalności.

Wyodrębnienie w projektowanym artykule 264 § 3a Kodeksu karnego typu kwalifikowanego opartego na działaniu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej jest zbędne, ponieważ cel ten wpisuje się w naturę zorganizowanego przemytu, a obowiązujące przepisy części ogólnej Kodeksu karnego umożliwiają już zaostrzenie odpowiedzialności sprawców, którzy uczynili z przestępstwa stałe źródło dochodu.

Ponadto penalizacja w projektowanym artykule 264 § 3b Kodeksu karnego narażenia życia lub zdrowia wielu osób, pozbawiona wymogu bezpośrednio tego niebezpieczeństwa, narusza zasadę określoności przepisów prawa karnego, umożliwiając stosowanie kar pozbawienia wolności do lat dwunastu nawet w przypadku wywołania abstrakcyjnego ryzyka lub potencjalności lekkiego uszczerbku na zdrowiu.

Ustanowienie w artykule 264 § 3c Kodeksu karnego zbrodni zagrożonej karą do dwudziestu lat pozbawienia wolności za nieumyślne następstwo w postaci śmierci człowieka godzi w spójność systemową, wprowadzając sankcję drastycznie surowszą niż w przypadkach pobicia ze skutkiem śmiertelnym lub spowodowania katastrofy.

Brak jednoznacznej klauzuli humanitarnej, wyłączającej karalność z zakresu artykułu 264 § 3-3c Kodeksu karnego w odniesieniu do działań służących wyłącznie ochronie życia i zaspokojeniu podstawowych potrzeb, generuje efekt mrozący, narażając osoby bezinteresownie udzielające niezbędnej pomocy humanitarnej, medycznej lub prawnej na arbitralne wszczynanie postępowań karnych, przeszukania i zatrzymania.

Należy podkreślić, że powyższe negatywne uwagi wobec proponowanych nowelizacji artykułu 264 Kodeksu karnego zostały już uprzednio zgłoszone w toku procesu opiniowania oraz konsultacji publicznych. Krytyczne stanowiska do przedmiotowego projektu skierowały kluczowe instytucje państwowe, samorządy zawodowe i organizacje społeczne, obejmujące Sąd Najwyższy, Krajową Radę Radców Prawnych, Prokuraturę Krajową, podmioty reprezentujące naukę prawa karnego oraz Fundację Ocalenie.

Biorąc pod uwagę powyższe wzywamy do odrzucenia propozycji dodania paragrafu 1a w artykule 264a Kodeksu karnego, jak również o niekierowanie projektu zmiany art. 264 kk do dalszych prac legislacyjnych.

Z poważaniem

Akcja Demokracja
Amnesty International Polska
Centrum ds. Katastrof i Klęsk Żywiolowych TRATWA
Federacja Mazowia
Fundacja Auschwitz-Birkenau
Fundacja Collegium Nobilium Novum
Fundacja dla Gigantów
Fundacja DOM
Fundacja Emic
Fundacja Folkowisko
Fundacja Inicjatywa Dom Otwarty
Fundacja Inna Przestrzeń
Fundacja Lekarze bez Granic
Fundacja Miejsce na Ziemi
Fundacja Migrant Info Point
Fundacja Ocalenie
Fundacja Polska Gościnność (Chlebem i Solą)
Fundacja Polskie Forum Migracyjne
Fundacja przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada
Fundacja Raban
Fundacja Równa Szkoła-Równe Życie
Fundacja Serce Miasta
Fundacja Splot Społeczny
Fundacja Stand with Ukraine
Fundacja To Proste
Fundacja Widzialne
Fundacja Wolno Nam
Fundacja Wspólny Stół
Helsińska Fundacja Praw Człowieka
Hope&Humanity Poland

Inicjatywa "Nasz Rzecznik"
 Instytut Praw Migrantów
 Instytut Spraw Publicznych
 Kamiliańska Misja Pomocy Społecznej
 Kampania Przeciw Homofobii
 Klub Inteligencji Katolickiej
 Koło Polska/ Łódź Dla Migrantów
 Komitet Obrony Demokracji
 Kongres Katoliczek i Katolików
 Kuchnia Konfliktu
 Lepsza Demokracja
 Las Rąk
 Medycy na Granicy
 Obywatele RP
 OJRP Silva
 Otwarta Rzeczpospolita - Stowarzyszenie przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii
 Podkarpackie Stowarzyszenie dla Aktywnych Rodzin
 Podlaskie Ochotnicze Pogotowie Humanitarne
 Polska Akcja Humanitarna
 Redakcja "Czaban Robi Raban"
 Sieć Mapuj Pomoc
 Stowarzyszenie "Dla Ziemi"
 Stowarzyszenie Egala
 Stowarzyszenie Interwencji Prawnej
 Stowarzyszenie Jump 93
 Stowarzyszenie "NIGDY WIĘCEJ"
 Stowarzyszenie NOMADA
 Stowarzyszenie OVUM
 Stowarzyszenie Podróżnych Ugościć
 Stowarzyszenie SOS Wioski Dziecięce w Polsce
 Stowarzyszenie We Are Monitoring

[1] [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020XC1001\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020XC1001(01))

[2] <https://rm.coe.int/recommendation-protecting-the-defenders-ending-repression-of-human-rig/1680ae9b1c> str. 25

[3] <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Defenders/Declaration/declaration.pdf>